

Ardelean, Livia (Kolozsvár, a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága):
Máramarossziget – 690 év az első forrásemlítése óta

Ebben az évben május 17-én 690 éves első említését ünnepelte a középkori Máramarossziget (*Zygeth*). A település neve egy I. Károly, magyar király által kiadott hivatalos iratban szerepel, melyet Máramaros tartomány (*de districtu seu provincia Maramorosiensis*) papjai, ill. templomi előljárói kérésére állítottak ki. Az oklevél egy korábbi, május 14-én, Boleszláv esztergomi érsek által kiállított oklevél átiratát is tartalmazza. Tudjuk, hogy egy település nevének a megjelenése egy oklevélben nem a település születésének vagy megalapításának az időpontja. Nagy valószínűséggel erre valamikor korábban került sor, de teljes bizonyossággal nem lehet megállapítani.

Máramarossziget városának története különleges. A település története két, külön történettel rendelkező különböző típusú közösség fejlődéséhez kötődik. Egyfelől ott találjuk a közgyűlés vagy nemesi kongregáció keretein belül összegyűlő máramarosi nemeseket, intézmény, amely az évszázadok során helyi önkormányzatként és bíróságként működött. Másfelől a település a nemesek és Sziget királyi mezőváros polgárjainak öngazgatási központja volt, legalábbis 1385 óta, amikor először említik a megye nemesi kongregációját. Együtt a további négy királyi mezőváros nemesivel (Huszt, Visk, Técső és Hosszúmező) az öt királyi mezőváros közösségét alkották, élén az öt mezőváros bírójával. Úgy tűnik, az utóbbi joghatósága (bár kevésbé kutatott téma) és külön-külön mindegyik mezőváros bírójának hatalma között átfedések voltak.

Az egyik legkorábbi említése Máramarosnak 1246-ból származik, Huszt városára vonatkozik és a Debreceni Református Kollégium levéltárában található. Az oklevelet bölényfejlet ábrázoló nagy barna viaszpecséttel erősítették meg.

Egyéb okleveles említések a régi katolikus templomról és pápai tizedszedésről számolnak be. 1299-ben III. András magyar király úgy döntött, hogy minden máramarosi (az erdélyi egyházmegye peremén elhelyezkedő) katolikus templom az erdélyi püspökök joghatósága alá kerüljön, miután az Egri Püspökség is ugyanezt kérte, ezzel lényegében egy régóta folyó vitára irányítva a figyelmet. Az esztergomi érsek által 1326 májusában kiállított oklevél megerősíti azt a feltevést, hogy Máramarosnak volt katolikus papsága, anélkül, hogy felsorolásuk megtörténne. Azt is megemlíti, hogy ők is jogosultak tizedszedésre azzal a feltétellel, hogy az érsek is részesüljön belőle, márkánként egy-egy dénár értékben. Gyakorta a középkori települések első említése a katolikus egyházzal kapcsolódó kötelezettségek felsorolásakor fordulnak elő. Máramarossziget esetében is ez volt a helyzet. Első említése egy 1326-os oklevélben történik, amiből viszont nem derül ki a település rangja. Egyes középkorászok szerint falu (*villa*) volt, mások szerint mezőváros. A település a pápai tizedjegyzékekben is megjelenik 1334 és 1335-ben az egyházat illető adókötelezettségek révén.

Az idők folyamán többször megerősítették a település kiváltságait, különösen a máramarosi románok által végrehajtott pusztítások után. Amikor az említett településekre, Sziget kivételével, a királyság "hospesek"-et telepített, egyúttal mentesítette őket a királyi adók terhéől. Az első jelentős kiváltság, amelyre a középkor folyamán számos alkalommal hivatkoztak, az I. Károly király által 1329-ben, a hospesek számára kiadott oklevél volt, a régi jogok felsorolásával. 1472-ben Mátyás király, aki többször is igénybe vette a máramarosi nemesek és lakók katonai segítségét, megerősítette az öt város régi kiváltságait. Akkor úgy tudták, hogy az öt királyi mezőváros régi kiváltságait a románok és a többiek ("et Alios") égették el. Ezt követően, Anna királynő 1504-ben újra megerősíti a kiváltságokat, majd 1546-ban II. Ferdinánd. Néhány év múlva Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem újra megerősíti a kiváltságokat; 1649. január 23-án Rákóczi György, 1652-ben II. Ferdinánd, a 17. század végén pedig II. Lipót király erősítette meg. Az öt település további fejlődése szempontjából nagyon fontos a II. Ferdinánd által 1652-ben kiadott oklevél. A főpapoknak, báróknak, ispánoknak és alispánoknak, helytartóknak, kapitányoknak, várnagyoknak és helyetteseiknek, harmincadosoknak, vámszedőknek, adószedőknek, a városok és falvak lakóinak és bírának címzett oklevél a régi magyar királyok által nekik adományozott régi szabadságaikra (*Ipsia antiquae libertatis*) emlékeztette őket, melyek révén felmentést kaptak a harmincad és vámok terhe alól. Az oklevél megemlíti, hogy sokan megsértették e jogaikban, vám- és harmincadot szedve tőlük.

Máramaros királyi mezővárosainak gazdasági és társadalmi fejlődése, beleértve Máramarosszigetét is, szoros kapcsolatban állt a sókamara és a fiskus, ezek anyagi ügyeinek fejlődésével, a lebonyolított üzletek nagyvonalakban befolyásolva a települések előrehaladtát. Ezek az intézmények arra törekedtek, hogy a só kitermeléséhez szükséges alapvető emberi erőforrásokat biztosítsák, Rónaszék és további sókamara, főleg Máramarossziget számára. Ehhez külföldről jött, a sókitermelés és -szállításban szakosodott embereket alkalmaztak és fizettek meg, vagy betelepítettek egészen a 18. századig. A királyi vendégek (hospesek) betelepítése azzal is magyarázható, hogy a sókitermelés technikája a bányászatban három évszázad (14–17. sz.) alatt szinte semmit sem változott, az újítást a szakszemélyzet biztosítása jelentette, amely egyben a munka sokkal nagyobb hatékonyságát is jelentette.